

Председатели
на СУБ:

Акад. Асен Хаджиолов
1944-1945

Проф. Георги Павлов
1945-1946

Акад. Михаил Димитров
1946-1962

Акад. Кирил Братанов
1962-1986

Акад. Любомир Илиев
1986-1989

Чл.-кор. Александър Янков
1989-1990

Проф. Иван Матев
1990-1998

Чл.-кор. Дамян Дамянов
1998

ДО
ПАРЛАМЕНТАРНАТА КОМИСИЯ
ПО
ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И
ВЪПРОСИТЕ НА ДЕЦАТА,
МЛАДЕЖТА И СПОРТА
КЪМ 41-ТО
НАРОДНО СЪБРАНИЕ

СТ А Н О В И Щ Е

на Съюза на учените в България
по законопроекта за изменение и допълнение на
закона за Българската академия на науките

Инициативата за внасянето на този законопроект задоволява повече политически амбиции, но не отговаря на комплексните нужди на системата на науката. Много повече би съответствала една Национална стратегия за образованието и науката като базов документ, дълго очакван от научно-преподавателската общност, който да разглежда цялостно интересуващите ни проблеми за науката: реорганизация на системата от научни институти и висши училища и университети; приемане на комплекс от мерки за разширяване на колаборацията между тях; изясняване на държавните приоритети в областта на науката, технологиите и иновациите; включването на финансови стимули и данъчни облекчения; разработването на стимули за научна кариера и мобилност, за привличане и задържане на млади хора в науката; изясняване на отношението на България към приоритетите на Европейския съвет за развитието на науката и за общество, базирано на знанието и др.

Законопроектът е насочен срещу една национална структура с огромен престиж, с историческа стойност и впечатляващо присъствие в националната и световно признатата наука. От държавни мъже се декларира, че реформата в БАН е част от обща стратегия на правителството (която не е известна). Създаденият документ показва, че е резултат само на управленско виждане, без участие на научната общност, с пренебрегване на разумни доводи, изказвани в публични дискусии или в медии.

Категорично липсва сериозна и адекватна оценка на извършената в БАН реформа. Тя бе обоснована с преустройство на институтите в 11 направления, които са ясно свързани с приоритетни области на държавната политика, т.е. те биха подсигурили политическите решения. Наред с това те създават възможност за обединение със силите на университети и висши училища, в които могат да се извършват научни изследвания, за да се отговори на конкретни и по-широко формулирани задачи от страна на правителството.

Изхождайки от тези основни положения, считаме че:

1. С предложението законопроект се ликвидира една действаща система, която вече 141 години има определено добри резултати. Независимо от опитите за реформиране, отношението на някои министри от правителството към системата на БАН остава отрицателно и неизбежно се свързва със заявеното в медиите желание за унищожаването ѝ. Би трябвало да се очаква, че формулираните промени в Закона за БАН ще покажат управленческа зрялост и ще се внесат предложения за рационализиране и ефективно функциониране на академията. За съжаление, това очакване остана напразно.

2. Ликвидирането на сегашния модел за функциониране на БАН води и до силно нарушаване на много съществуващи връзки между сегашните институти, университети и други структури, до невъзможност да се използва съвместно материална база, информационни масиви, общи спомагателни звена и т.н. Постига се и една друга желана цел – разединяване на институтите и рязко намаляване на техните възможности за единодействие и обща защита на интересите. Определяйки средствата и правилниците на всеки един от институтите, министърът придобива много голяма възможност да противопоставя и манипулира отделните институти. Практика, която успешно се прилага при университетите. Няма толкова компетентна личност, която би могла успешно да обхване задачите и ръководи еднолично цялата система на науката.

3. В продължение на почти година в БАН се провежда реформа, без да има ясно виждане на управляващите за тяхното желание и поръчка, въпреки че те бяха многократно искани и очаквани. Преобразувани бяха институти, изградена бе нова научна структура. Проведени бяха десетки събрания, избрани нови научни съвети и т.н. И всичко това става безмислено с новия законопроект. Предстоят разработването на нови документи, избори на нови съвети и конкурси за директори. В законопроекта дори не е направен опит да се посочи кои институти се имат предвид – досега съществуващите или новосъздадените в резултат на реформите. Кой ще поеме финансовата, материалната и моралната отговорност за огромната извършена работа и загубено време от учените в БАН?

В резултат на реформата бяха създадени направления, които по своя характер са интердисциплинарни и отговарят на държавните интереси и нужди. Парцелирането на академията под „шапката” на министъра трудно ще отговори на тези цели. Свърхцентрализацията на толкова власт в ръцете на министъра не отговаря на демократичните и европейските принципи.

4. Отнема се автономията на БАН. Академията се лишава от институтите и ѝ се забранява да формира други със същата тематика. Защо тогава в законопроекта фигурират разпоредби за тези институти, след като те нямат организационна връзка с БАН. Те би трябвало да фигурират в един нов закон за науката в България. Освен това вносителите на законопроекта не са проявили желание да посочат какви „самостоятелни звена“ може да има към БАН. В стопанското право думата „звена“ не съществува като разпоредителен термин и изисква посочването на структурите, които могат да съществуват. Пълна неяснота предизвиква и изискването „създадените научни институти да се ръководят методически от БАН“. Елементарно изискване в законотворчеството е да бъдат разписани поне основните функции на една такава задача. На практика, този израз сега не означава нищо, тъй като не са посочени права и задължения на структурите, на основата на които да се създадат взаимоотношения и да се осъществява контрол. С пълна сила тази постановка се отнася и за още две задачи, поставени на БАН – осъществяване на „сътрудничество в областта на научните изследвания“ и „съдействие за обмяна на информация в областта на научните изследвания“. В крайна сметка се стига до парадокса Българската академия на науките да не се занимава с научни изследвания, да няма отношения към проблемите на науката.

5. Оформянето на една формална структура на академиците и член-кореспондентите вероятно има за цел замазването на очите на международната научна общност, че в България продължава да има Академия на науките. На тази структура дори не е дадено право да се произнася по основните въпроси на науката и научните изследвания, да изказва мнения и предложения по стратегии, програми и проекти, да се произнася за нивото на крупни научни разработки и т.н. Пълното подценяване на цвета на научната мисъл в България е връх на политически цинизъм.

6. На мястото на разрушаваната действаща система не се създава нова по-ефективна и резултатна. Създава се хаос, който ще бъде ръководен лично от министъра. Бюрокрацията няма да намалее, а значително ще се увеличи. Съвсем ясно прозира и една друга цел – след като институтите преминават към МОМН, следва разпределението им по университети, министерства и други организации или тяхното закриване. В медийното пространство това битува от месеци, без да има официално опровержение. Вместо обединяване на материални, финансови и човешки ресурси в името на конкурентоспособни научни изследвания се цели тяхното разпокъсване и снижаване на нивото. Това ще бъде последвано от приватизация на материалната база в интерес на чуждестранни компании, на някои български бизнес-структури, усилвайки процеса „изтичане на мозъци“ към чужбина. Още повече ще намалее очакванията за завръщане на учени в България.

Законопроектът в този вид е негоден от юридическа и управленска гледна точка и е най-добре да бъде изтеглен от Народното събрание. Той не надгражда, а разгражда и разбива структура с десетилетен опит, традиции и резултати.

София, 30 ноември 2010 г.